

V zvezi z vsebino in mestom premega govora mnogi učenci še v 8. razredu ne znajo uporabljati ločil (klicaj, vprašaj, dvopičje, ločilo na koncu odvisnega govora), vzrok za to pa je verjetno en sam: premalo vaj. Čas za utrjevanje moramo najti. Raba ločil pri premem govoru je preveč pomembno pravopisno poglavje, da bi ga lahko obdelali samo formalno. Zelo važno je, da preidemo od posameznih, iz sobesedila iztrganih stavkov, k strnjeni uporabi premega govora, ker bo otrok šele potem začutil, da gre za razgovor in da mora določene misli oseb postavljati v narekovaj. Kadar pa vadiamo samo posamezne oblike tako, da primere pripovedujejo učenci sami, se ne smemo zadovoljiti z izgubljenimi stavki, ampak naj namesto tega, kaj je rekla teta, ko je stopila v sobo, raje povedo, kaj so ob posameznih priložnostih dejali veliki državniki, umetniki in misleci.

Berta Golob
Osnovna šola Preddvor

MARIJAN TRŠAR: ZGODBE O PSU RIKU*

Zgodbe, ki opisujejo živali, so za šolarja nedvomno zelo prijetno branje. Takih izvirnih ali prevedenih zgodb poznamo precej in marsikatera se je uvrstila med klasična dela mladinske književnosti. Seveda pa to ne pomeni, da je tematika že nasičena ali izčrpana. To nam dovolj prepričljivo dokazujejo tudi Tršarjeve Zgodbe o psu Riku.

Knjiga, o kateri govorimo, je pravzaprav Rikov življenjepiš. Rik je čistokrven koker španjel, ki ga je njegov gospodar deček Marko dobil od znancev ali sorodnikov na Turjaku. Rik se že takoj prvi dan, ko pride k hiši, spozna s svojimi živalskimi prijatelji papagajem Kokom, Zlato ribico in pločevinasto raco ter se spre z brezčutno in nerazumevajočo budilko. Pozneje ga vznemiri sneg, spre se z nebeščani Sončnim žarkom, Zadnjim krajcem in Polno luno, ki mu naklepajo maščevanje, zagreši marsikatero nerodnost in se večkrat izkaže tudi kot resničen junak. Rik doživlja nezgodo za nezgodo in nazadnje tudi prav žalostno pogine.

Zgodbe o psu Riku so nedvomno nastale ob pisateljevem neposrednem stiku z živaljo. Pri pisanju se je Tršar večinoma izognil tradicionalnemu načinu opisovanja, toda kljub temu in deloma prav zaradi tega Zgodbe o psu Riku ne dosegajo nekaterih drugih, klasičnih tovrstnih del za mladino; naj na tem mestu omenimo samo Klic divjine Jacka Londona, Lassie se vrača Erica Knighta, Kaštanko A. P. Čehova, od izvirnih slovenskih knjig pa vsaj Finžgarjevega psa Liska in Fida Tilena Epiha. Seveda gre pri Tršarjevi knjigi za drugačen pristop k tematiki, zato je primerjanje le deloma upravičeno.

Tršar je v Zgodbah o psu Riku »vseved«, to se pravi, da ve, kaj se dogaja v duševnosti ljudi in tudi v duševnosti živali. Po našem mnenju pa je pisatelj šel pri tem predaleč, saj imajo njegove živali povsem po človeško razvit razum; zelo dobro znajo razmišljati o abstraktnih vprašanjih, medtem ko se vsaj Rik v konkretnih situacijah ne znajde vedno najbolje. Nekateri očitki, ki jih izgovore živali na račun ljudi (zlata ribica v Devetem poglavju: »Ljudje razumejo samo sebe«), niso upravičeni, saj jih je na drugem mestu pisatelj sam nehote razvrednotil. Odlomek o Riku in kobili Luci (v Trinajstem poglavju) je nelogičen, kajti ob tem, ko se Luca v glavnem upravičeno in s svojega gledišča razumno jezi zaradi hlapčevanja ljudem, želi tudi v kino, želi gledati televizijo, računati, pisati in podobno.

Zgodbe o psu Riku so namenjene devetletnemu, desetletnemu bralcu, ki že dovolj dobro pozna živalski svet in si zato ne dovoli več, da bi mu kdo predstavljal živali tako, kot jih je ta bralec poznal še pred nekaj leti. Tršar potemtakem svojega bralca nekoliko podcenjuje, ker mu skuša vsiljevati način doživljanja, ki ga je otrok že prerasel. Po drugi strani pa je pisatelj na nekaterih mestih do svojega bralca preveč zahteven. Mislim predvsem na Deseto poglavje, kjer vzemo za Rikovo užaljenost in njegove samomorilske misli, kar je Tršar prikazal ironično; toda ironija je vedno, in tudi tukaj, za mladega bralca razumsko preveč zahtevna. Naj to trditev ponazorim še

* Obzorja, Maribor 1968; Mlada obzorja 21.

s podnaslovom Trinajstega poglavja: »TRINAJSTO POGLAVJE si šteje za sveto dolžnost opozoriti ljudi na neznansko nevarnost, ki jim preti v bodočnosti. Mimogrede namigne, da je Rik bržčas za kakršnokoli prekucijo dosti pohleven modrijan.«

Omenil sem že, da se je pisatelj izognil tradicionalnemu opisovanju in tradicionalni vsebini. To je dosegel predvsem s tem, da je Rika predstavil v dveh svetovih. Prvi svet je realen, priča mu je tudi človek. Drugi svet pa je Rikov, vanj človek ni prodril, v njem je Rik sam in se sam spopada z nebeščani (s Sončnim žarkom, Polno luno, s Prvim krajcem in Zadnjim krajcem). Ta drugi svet je pravljinski svet. Ugotavljam pa, da je pisatelj ta svet od onega prvega preveč odmaknil, tako da je tam, kjer oboje združuje, pripoved premalo verjetna. Zdi se nam celo nepotrebno, da je pisatelj bralcu predstavil tudi tisti drugi svet, če je hotel s tem samo povedati, da so nebeščani krivi Rikovih nesreč in njegovega žalostnega konca. Desetletni otrok je preveč realist, da bi mogel temu verjeti, je pa tudi še premalo izkušen, da bi si dejanja nebeščanov razložil kot igro naključij in posledico človeške malomarnosti. K temu prispeva še izražanje, ki je ostalo preveč neživljenjsko. Nebeščani ogovarjajo Rika trdo, ostro (»cucek nesramni, jezik umazani, smrdljivo ščene« in podobno), vendar kljub vsemu preveč izbirajo besede oziroma govore v slovnično preveč pravilnih podredjih, kar ni značilnost čustveno prizadetega govora. Zato smemo reči, da gre za grobo izražanje, ki se le malo uspešno skuša približati pogovornemu jeziku. Kadar ne gre za dobesedni govor, je Tršar bolj spreten, vendar ima tudi v pripovedi nekaj manj posrečenih izrazov: Rik se je seznanil z *rešto* predmetov, pogнал se je za *muhačko*, snežinke so se *vtrolele*, Rik *je ne sme populiti* iz boja, kamion je psico *zdruzgal* ko hruško, »papigaj« Koko kuha *rilec* in podobno.

Rik doživlja le malo prijetnega, vedno pa doživi tudi kaj neprijetnega: ali je ranjen ali ga kdo ošteje ali pa ga peče slaba vest. Bojevit je in je vedno v spopadih z okoljem, vendar so ti spopadi drug drugemu kar preveč podobni; nekoliko bolje sta opisana boja z Mačonom in petelinom Pevcem. Zdi se, da si je Tršar zavestno prizadeval, da bi se oddaljil od že preizkušenega načina pripovedovanja o pasjem življenju. Bolj dognana je pripoved na tistih maloštevilnih mestih, kjer tega prizadevanja ne čutimo. Taki sta predvsem obrobni zgodbici o psici Paci in psu Reksu.

Opremo in lepe črno bele ilustracije je za Zgodbe o psu Rku prispeval sam avtor.

Borut Stražar
Vzgojiteljska šola Ljubljana

JOSIP MATEŠIČ: ODZADNJI SLOVAR SRBOHRVAŠČINE*

V odzadnjem slovarju so besede razporejene abecedno po branju z desne proti levi, npr. *šopavo, glupavo, pupavo, tupavo, garavo, varavo* itd. Slovar obsega 954 strani in ima 135.000 besed (po mojem računu); po številu besed presega vsak slovar hrvaško-srbskega jezika. Pri njegovem sestavljanju je pisec uporabljal poleg Pravopisa hrvatsko-srpskoga književnog jezika s pravopisnim rječnikom (Zagreb — Novi sad, 1960) še slovarje L. Bakotića, S. Ristića in J. Kangrge, J. Dayra — M. Deanovića — R. Maixnerja, J. Jurančića, B. Klaića, Đ. Dančića, Vuka St. Karadžića, F. Ivekovića — I. Broza.

Razen tega je pisec iskal podatke tudi sam

Na prvi mah se zdi, da je bilo njegovo delo tehničnega značaja, toda ko pogledamo globlje, dobimo drugačno sliko: zbral in izbral je najboljše hrvatske in srbske novejšje in starejše besede, v naglaševanju pa je v polnem pomenu uveljavil svoje osebno satlišče, s čimer je prevzel veliko znanstveno odgovornost. Pokazal je tudi potrebno okretnost pri razvrščanju naglasnih inacic in drugega. Posebne vrednosti je upoštevanje obeh variant hrvaškosrbskega knjižnega jezika v besedah in naglasu. Tako imamo poleg oblik kot *krsta, naranča, krut, nizina, nožić, tehnokracija, dijakronija, interesovati, tko, muha* tudi oblike *krstača, pomorandža, svirep, nizija, perorez, tehnokratija, dijakronija, interesovati, ko, muva* in druge. — Posebno zapisovanje opozarja na ustrezne ekavske dvojnice ijekavskih zapisov, se povratnih glagolov se piše seveda pred gla-

* Rückläufiges Wörterbuch des Serbokroatischen. Osteuropastudien der Hochschulen des Landes Hessen. Reihe V. Giessener Beiträge zur Slavistik. Band I, Lieferung 1, 2, 3, 4. Wiesbaden 1965—1967. (Zadnja knjiga je v resnici izšla 1968).